

هزار افسان کجاست؟

[پژوهش]

بارہی دووم ریشہ اہی درختِ گہن

بہرام بیضا

سرشناسه: بیضایی، بهرام، ۱۳۱۷ -
 عنوان و پدیدآور: هزار افسان کجاست؟ (پژوهش) پاره دوم
 ریشه‌یابی دوخت کهن - معیبه فیزی.
 مشخصات نشر: تهران: روشنگران و مطالعات زنان، ۱۳۹۰
 مشخصات ظاهری: ۵۲۰ ص. مصور رنگی
 شابک: ISBN 978 - 964 - 194 - 059 - 3
 فهرست‌نویسی: فیبا
 موضوع: هزار و یک شب - نقد و تفسیر
 موضوع: افسانه‌ها و قه‌های ایرانی - تاریخ و نقد
 ضمیر: اساطیر ایرانی
 رده‌بندی کنگره: PJA۳۴۸۱/۹۹۹ ۱۳۹۰
 رده‌بندی برزیل: ۸۹۲/۷۲۲۲
 شماره کتابشناسی ملی: ۱۵۲۱۴۴۱

هزار افسان کجاست (پژوهش)

- نویسنده: بهرام بیضایی
- نوبت چاپ و تاریخ: اول - ۱۳۹۱
- تیراژ: ۲۰۰۰ نسخه
- لیتوگرافی: روشنگران - تلفن: ۸۸۸۴۶۸۹۱
- چاپ و صحافی: ایماژ
- قیمت: ۱۷۰۰۰ تومان

انتشارات روشنگران و مطالعات زنان: تلفاکس: ۸۸۷۱۶۳۹۱ - ۸۸۷۲۲۶۶۵ - ۸۸۷۳۹۳۶

Shahla_a_lshiji@hotmail.com

تهران، صدوق پستی: ۵۸۱۷ - ۱۵۸۷۵

فروش از طریق شبکه پستی تلفن: ۸۸۷۱۶۳۹۱

مراکز پخش: ۱ - ققنوس: انقلاب، خ اردیبهشت، کک مبین، پ ۲۳۳ تلفن: ۴۳ الی ۶۶۴۰۸۶۴۰

۲ - گزیده: انقلاب، خ فخررازی، پلاک ۳۳، تلفن: ۹۸۷۰۰۹۸۷

۳ - نشر دامون: خ لبافی‌نژاد، بعد از ابوریحان، پ ۱۱۲، ۶۶۹۵۴۰۷۳ - ۱۳۶ - ۶۶۹۷۰

شابک ۳ - ۵۹ - ۱۹۴ - ۹۷۸ - ۹۶۴ - ۱۹۴ - ۰۵۹ - ۳ ISBN 978 - 964 - 194 - 059 - 3

«مَلِكِ شَهْرَبازِ گُفت ای شَهْرزاد، مَرا زاهدِ کردی، و از کُشتنِ
زنان و دُخترانِ پشیمانِ گشتم، و از کردارِ ناصوابِ خُود به
ندامتِ اَندرَم؛ اگر از پرنندگانِ حکایتی داری بازگو...»

هزارویک شب؛ شبِ یکصد و چهل و هشتم

www.ketab.ir

www.ketab.ir

با سپاس از آقای محمد رضایی راد که به خواست
نویسنده مدیریت مطابقت با متن و اصلاحات
ضروری را به عهده گرفتند

هزار افسان کجاست؟

پاره‌ی دُومِ ریشه‌یابیِ درختِ کهن

- ۷ پیش‌خوانی
- ۹ آیا هزار افسان خیالات است؟
- ۳۷ چشم‌ها را باید بست!
- ۷۵ شهرزاد و دین‌آزاد از کجاست؟
- ۱۲۷ گذر در زمان
- ۱۹۱ سخنِ رهایی‌بخش
- ۲۳۵ درختِ سخنگو
- ۲۸۵ سزاجامِ اسطوره
پی‌آوردها:
- ۳۰۱ زنیِ بلاگردان
- ۳۱۱ اژدهاگشی‌گر سب
- ۳۲۱ اژدهای شورشی
پیوست‌ها:
- ۳۷۷ ترانه‌ی دُو خاتون
- ۳۹۵ جن و پری
- ۴۶۳ سرود نیایش سخن
- ۴۷۱ نگاره‌ها
- ۴۸۹ فهرست اعلام

پیش‌خوانی

بایستی یک برگه درباره‌ی آنچه گمان می‌کردم ریشه‌ی داستان بنیادین هزارویک شب است می‌نوشتم برای چاپ در برنوشته نمایش شب هزارویکم که داشت برای اجرای همگانی تمرین می‌شد. نه این فرصت پیش آمد، و نه آن نوشتنی در یک برگه جا شد؛ و خدا مرا ببخشد، که آن یک برگه، سپس‌تر که به آن پرداختم، شد ریشه‌یابی درخت کهن؛ کتابی که از تگرانی پُرنرگ‌تر شدنش - و درگیر با صد کار دیگر - بسیاری گوشه‌های آن را فرود گذاشتم، و بسیاری را فشردم، و از برخی یادداشتهای درگذشتم؛ و آن میان چیزی نزدیک به ده پیوست.

در آغاز ۱۳۸۴ مدیر دانشور نشر فرزانه، از من - که می‌کوشیدم خود را از بند این نگره برهانم - دوستانه خواست چون گامی در ارزیابی پژوهش‌های هزارویک شب، در یکی از نشست‌های فرهنگی ماهانه‌اش سخن گویم. اگر ریشه‌یابی درخت کهن گسترش‌یافته‌ی نوشته‌ای یک برگه برای برنوشته یک نمایش است، هزارافسان گجاست؟ گسترش‌یافته‌ی همین سخنرانی بیست‌وپنجم آبان ماه ۸۴ است که در چنان زمان اندک جا نمی‌گرفت.

این پژوهش که - بخوادم یا نخواهم - ریشه در ریشه‌یابی درختِ کهن دارد، کوشش شده - با همه پیوستگی به آن - در خود بسنده و از آن بی‌نیاز باشد؛ و با اینهمه هرچند هر دو گویای یک نگره‌اند، این، برای کسانی که آن را خوانده‌اند، بسیار گفته‌ها دارد که در آن نیست؛ و برای آنها که آن را نخوانده‌اند، به سودتر خواهد بود اگر آن نیز خوانده شود که این یک را پایه است.

نگره‌ای که نخست در نمایشنامه‌ی شبِ هزارویکم آمد و سپس در این دو نامه می‌آید، جرقه‌ای است که در سالیان جوانی، با خواندن بررسی‌های پرسش‌آور این زمان - که تنها تکرارشان به آنها حقایق می‌بخشید - در سرم گذشت. در نیمه‌ی ژوئن ۱۳۸۲، من که پژوهش را سالها بود - بی‌آنکه مرا رها کرده باشد - رها کرده بودم. در برابر دوباره‌گویی این نگره‌ها، از روی حافظه، ریشه‌یابی درختِ کهن را نخست نوشتم و سپس در جستجوی سندها برآمدم. هزارافسان کجاست؟ که آن نیز بر همین شوره نگاهشته و سپس با سندها پرداخته شد، نه از ده پیوست پیش‌گفته را در بافتی از شکافتن نگره‌های پیشین و تنیدن نگره‌ی پیشنهادی من، می‌آورد. پیداست که این دریافته‌ی من است و می‌تواند واپسین گفته نباشد. بسیارند که بر این چیزها بفرزایند یا در آن گمان‌ها بزنند؛ و کاش یاری بخت‌م که پربیراه نرفته باشم. قول نمی‌دهم که این پژوهش به پایان رسیده باشد؛ ای بسا که من رد دیگری بیابم یا شما بر اسناد دیگری دست یابید؛ و یا شاید روزی هزارافسان خود سر از خاک برآورد و سخن گوید.

هفتم اسفندماه ۱۳۸۴

برام بیضا